

KALKULACIJE IN SPREMLJANJE FINANČNEGA POSLOVANJE

Marjan Horvat

Naslov: KALKULACIJE IN SPREMLJANJE FINANČNEGA POSLOVANJA
Izobraževalni program: Kmetijsko podjetniški tehnik
Modul: Podjetništvo in trženje
Avtor: Marjan Horvat, univ. dipl. inž. agr. eko.
Strokovni recenzent: Anton Hanželič, univ. dipl. inž. kmetijstva
Lektorica: Milena Furek, prof. slovenskega jezika in etnologije

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

HORVAT Marjan

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja. (Elektronski vir) /
Marjan Horvat – El. učbenik. PDF datoteka, 22 str. – Ptuj:
Šolski center Ptuj, Biotehniška šola, 2011

COBISS.SI- ID 258943

Ptuj, 2011

© Avtorske pravice ima Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

Gradivo je sofinancirano iz sredstev projekta Biotehniška področja, šole za življenje in razvoj (2008-2012).

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina tega dokumenta v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino dokumenta nosi avtor.

PREDGOVOR

Pri pripravi gradiva sem sledil usmerjevalnim ciljem modula Podjetništvo in trženje, da bo dijak zmožen: načrtovati in organizirati dejavnost, tržiti izdelke oz. storitve, voditi evidence in dokumentacije, komunicirati v poslovnem okolju in reševati probleme ter ustvarjalno razmišljati. V prvem delu zajema gradivo operativne cilje poklicne kompetence KPT4 – Izdela kalkulacijo in spremlja finančno poslovanje.

Sledil sem informativnim ciljem, da dijak: našteje in opiše prvine (poslovna sredstva) poslovnega procesa (delovna sredstva, predmete dela, delo, storitve), pozna prihodke in odhodke, loči vrste stroškov, pozna pojem amortizacije, razlikuje lastno in prodajno ceno, pozna osnovne računovodske izkaze in kazalnike uspešnosti poslovanja. V vaji je obdelan še formativni cilj, da dijak izračuna prihodke, odhodke (stalne, spremenljive stroške in skupne stroške), izračuna lastno ceno oziroma izdela enostavne kalkulacije.

Gradivo je v prvi vrsti namenjeno dijakom, učitelju pa v pomoč, saj je v seznamu literature in virov veliko uporabnega gradiva.

Naj ne bodo ekonomski pojmi tisti, ki ne zanimajo dijakov, prav tako pa niti niso preveč priljubljeni pri nekaterih učiteljih.

Gradivo ni preobsežno, saj vsebuje strokovno izrazoslovje, ki ga moramo vsi poznati v vsakdanjem življenju, tako pričakujem, da vam bo všeč in ga boste z veseljem vzeli v roke.

Želim vam uspešno delo.

Marjan Horvat

KAZALO

PREMOŽENJE PODJETJA (SREDSTVA PODJETJA) IN KAPITAL (VIR SREDSTEV).....	1
OSNOVNA SREDSTVA	2
<i>AMORTIZACIJA OSNOVNIH SREDSTEV</i>	2
<i>METODE OBRAČUNUVANJA AMORTIZACIJE</i>	3
OBRATNA SREDSTVA	3
SPLOŠNO O STROŠKIH	5
RAZVRŠČANJE STROŠKOV	5
<i>Celotni stroški in lastna cena</i>	7
KALKULACIJE	7
VRSTE KALKULACIJ GLEDE NA ČAS	7
KALKULACIJE V KMETIJSTVU.....	8
<i>Kalkulacija po skupnih stroških</i>	8
<i>Pokritje - kalkulacija po spremenljivih stroških</i>	9
SESTAVA LASTNE IN PRODAJNE CENE	10
NALOGA: IZRAČUN LASTNE CENE IZBRANEGA PRODUKTA	10
PRIHODKI.....	12
ODHODKI.....	13
POSLOVNI IZID (DOBIČEK : IZGUBA).....	14
KAZALNIKI USPEŠNOSTI POSLOVANJA.....	14
STORILNOST ALI PRODUKTIVNOST DELA.....	14
GOSPODARNOST ALI EKONOMIČNOST	17
DONOSNOST ALI RENTABILNOST	18
PRAG POKRITJA – TOČKA PRELOMA – PRAG DOBIČKA	19
LETNI NAČRT PROIZVODNJE NA GOSPODARSTVU	20
IZDELAVA LETNEGA NAČRTA PROIZVODNJE S POMOČJO KATALOGA.....	20
<i>Izračun dohodka</i>	21
LITERATURA IN VIRI	22

PREMOŽENJE PODJETJA (sredstva podjetja) in KAPITAL (vir sredstev)

Premoženje se pojavlja v obliki:

1. denarja (denar v blagajni, banki),
2. stvari (stroji, zgradbe, material, izdelki),
3. pravic (npr. terjatev, ko za prodani izdelek še nismo dobili plačila (denarja ...)).

Premoženje podjetja so stvari, pravice in denar, ki jih uporablja podjetje v samem podjetju ali pa jih vlaga v druga podjetja s ciljem, da bi doseglo čim boljši poslovni rezultat (dobiček ...).

Pomni!...

Premoženje podjetja delimo na :

- **osnovna sredstva** (se obrabijo) – imajo značilnosti delovnih sredstev;
- **obratna sredstva** (imajo značilnosti predmetov dela) – se porabijo;
- **rezervna sredstva – po zakonu;**
- **(sredstva skupne porabe).**

Z izrazom **kapital** pojasnjujemo lastništvo premoženja (vir sredstev) in nam pove, čigavo je premoženje, ki ga podjetje uporablja. Lahko je:

- lasten kapital,
- tuji kapital (krediti, posojila).

Celotno premoženje podjetja je enako celotnemu kapitalu podjetja. To mora biti razvidno tudi iz bilance stanja, ki jo podjetje sestavi na dan 31. 12., to je po opravljeni inventuri (popisu) premoženja.

AKTIVA (celotno premoženje)

PASIVA (celotni kapital)

Osnovna sredstva	Lastni kapital
Obratna sredstva	Tuji kapital

OSNOVNA SREDSTVA

Osnovna sredstva v poslovnem procesu obdržijo svojo obliko, sodelujejo večkrat, dalj časa (več kot eno leto) in se obrabijo.

Osnovna sredstva so:

- zemljišča (njive ...),
- zgradbe (delavnice ...),
- oprema (stroji, traktor, peči, telefoni),
- dolgoletni nasadi (vinogradi ...),
- osnovna čreda,
- patenti in licence.

Patent je zaščita izuma. Licenca je dovoljenje za izdelavo drugemu podjetju.

Glede na porabo ločimo:

- osnovna sredstva v pripravi,
- **osnovna sredstva v uporabi**,
- osnovna sredstva zunaj uporabe,
- denar, namenjen za nakup osnovnih sredstev,
- terjatve iz prodaje ali najema.

Za podjetja so zanimiva **osnovna sredstva v uporabi**.

Osnovna sredstva vpisujemo v posebno knjigo. Vpisujemo jim:

- nabavno vrednost,
- letne odpise (odpisana vrednost),
- sedanja vrednost,
- revalorizirana vrednost, pomeni pravo ovrednotenje osnovnega sredstva.

AMORTIZACIJA OSNOVNIH SREDSTEV

Osnovna sredstva se iz različnih razlogov obrabijo. Amortizacija je v denarju izražena vrednost obrabe osnovnega sredstva. Amortizacija je strošek, ki nastaja zaradi prenašanja nabavne vrednosti amortizljivega sredstva na poslovne učinke in je obračunan kot zmnožek amortizacijske osnove in amortizacijske stopnje.

Amortizacija mora omogočiti zamenjavo obrabljenih osnovnih sredstev. Del zaslужka od prodaje namenimo za nabavo novega stroja oz. opreme. Amortizacija nam omogoča, da bolj natančno in realno ugotovimo proizvodno ceno. Amortizacija v podjetju zahteva reševanje 3 skupin problemov:

1. določanje osnove,
2. določanje življenjske dobe,
3. izbiranje metode amortizacije.

METODE OBRAČUNUVANJA AMORTIZACIJE

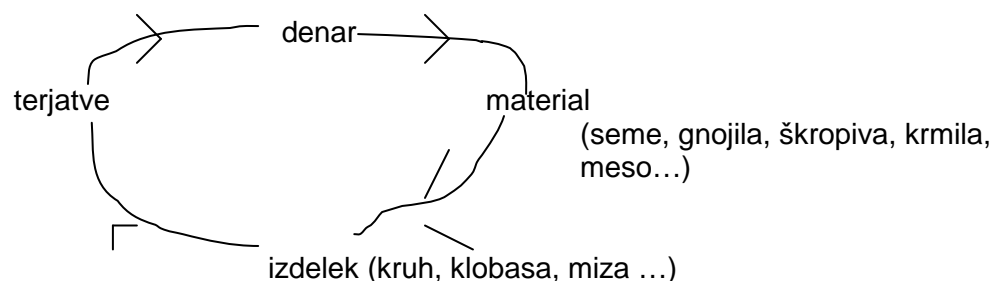
Amortizacijo ugotavljamo najpogosteje na dva načina:

- časovno,
 - funkcionalno.
1. Časovna metoda obsega:
 - metodo enakih letnih zneskov,
 - metodo naraščajočih letnih zneskov,
 - metodo padajočih letnih zneskov.

Poenostavljeno letni znesek amortizacije izračunamo tako, da nabavno vrednost osnovnega sredstva delimo s številom let trajanja oz. življenjsko dobo oz. s številom opravljenih delovnih ur, prevoženih kilometrov, izdelanih enot, ...

OBRATNA SREDSTVA

Obratna sredstva se obračajo ali krožijo iz ene oblike v drugo.

Obratna sredstva so:

- denar (v blagajni...),

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- zaloge materiala (osnovnega: gnojilo, semena; pomožnega: sredstva za varstvo rastlin),
- zaloge nedokončanih proizvodov,
- zaloge polizdelkov,
- zaloge končanih izdelkov,
- zaloge trgovskega blaga,
- terjatve.

Obratna sredstva lahko večinoma razlikujemo od osnovnih glede na to, kolikokrat se v enem letu obrnejo (spremenijo, krožijo) iz denarne v materialno, nato v obračunsko obliko in ponovno v denarno obliko.

Osnovna sredstva (različna oprema, stroji, zgradbe ...) se tako obrnejo (spremenijo) v enem letu manj kot 1-krat. To pomeni, da se v enem letu večina osnovnih sredstev ne obrabi popolnoma.

Obratna sredstva se obrnejo iz denarne v materialno, obračunsko (to so terjatve) in ponovno v denarno obliko več kot 1-krat v enem letu.

Pomanjkanju obratnih sredstev se izognemo s pravilnim načrtovanjem njihove porabe in zalog.

Količino in vrednost osnovnih in obratnih sredstev se ugotavlja z inventuro 31. 12.

Osnovna sredstva in obratna sredstva so poslovna sredstva.

Podjetje ima še lahko izven poslovna sredstev kot so:

- rezervna sredstva (obvezno – iz dobička)
- sredstva skupne porabe
- sredstva solidarnosti

SPLOŠNO O STROŠKIH

Na splošno lahko rečemo: stroški so zavestno uničevanje koristnih stvari v poslovnem procesu z namenom, da v zameno dobimo bolj koristne stvari ali dosežemo druge učinke.

Stroški v podjetju so v denarju izraženi:

- vrednost porabe materiala.....delovnih predmetov,
- vrednost porabe strojev..... delovnih sredstev
- vrednost porabe..... delovne sile,
- vrednost porabe storitev pošte.....tujih storitev.
-

Strošek = porabljena količina krat cena

Vrednost vsega, kar smo porabili za posamezni (en) izdelek ali storitev, **imenujemo lastna cena.**

Vsako podjetje prodaja svoje izdelke ali storitve končnim porabnikom po prodajni ceni.

Prodajna cena = lastna cena + dobiček + davek

Ko gospodarimo, skušamo doseči čim večjo razliko med lastno in prodajno ceno izdelka ali storitve, da nam po odbitku davka ostane čim več dobička.

Če vlada na tržišču konkurenca, nimamo tako močnega vpliva na višino prodajne cene. Prodajne cene v tržnem gospodarstvu določa mnogo proizvajalcev izdelkov enake vrste.

Vsako podjetje lahko z dobrim gospodarjenjem zmanjša stroške tako, da:

- čim bolje izkoristi zmogljivosti strojev, opreme ...;
- izkoristi material in ima čim manj odpadkov;
- varčuje z energijo;
- ustrezno zaposli delovne sposobnosti ljudi;
- da ima primerno organizacijo nabave, proizvodnje, prodaje ...

RAZVRŠČANJE STROŠKOV

Da bi lahko proučevali gibanje in vpliv stroškov na poslovne odločitve in na poslovni izid, je potrebno stroške razvrstiti. Tako poznamo:

- naravne vrste stroškov;

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- stroške po poslovnih funkcijah;
- neposredne (direktne) in posredne (indirektne) stroške;
- stalne (fiksne) in spremenljive (variabilne) stroške;
- stroške po stroškovnih mestih;
- stroške po stroškovnih nosilcih;
- druge delitve stroškov.

Naravne vrste stroškov so:

1. stroški delovnih sredstev (amortizacija ...);
2. stroški delovnih predmetov (stroški osnovnega, pomožnega in potrošnega materiala, energije, ...);
3. stroški dela so plače z vsemi prispevki in davki;
4. stroški tujih storitev so stroški storitev, ki jih za podjetje opravi drugo podjetje (usluge, bančne, telefonske, svetovalne storitve, ...).

Stalni (fiksni) stroški

Stalni stroški so tisti stroški, ki se ne spreminjajo, če se spreminja obseg poslovanja (proizvodnje). Nekaj stalnih stroškov povzroča že sam obstoj podjetja, tudi če nič ne proizvaja.

Stalni stroški so:

- stroški amortizacije,
- najemnine in zavarovalne premije,
- obresti na kredite,
- članarine,
- nekateri davki in prispevki,
- plače nekaterih delavcev,
- drugi stroški.

Spremenljivi (variabilni) stroški

- so tisti, ki se spreminjajo, če se spreminja obseg proizvodnje.

Med spremenljive stroške štejemo:

- stroške osnovnega materiala,

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- stroške pomožnega materiala,
- stroške energije (elektrika ...),
- stroške amortizacije (obračunane po funkcionalni metodi),
- plače,
- druge poslovne stroške.

Celotni stroški in lastna cena

Celotni stroški = stalni stroški + spremenljivi stroški

Celotni stroški na enoto = spremenljivi stroški na enoto + stalni stroški na enoto

Lastna cena je seštevek vseh stroškov, ki nastanejo pri proizvodnji izdelka ali storitve.

LASTNA CENA = celotni stroški

KALKULACIJE

V podjetju je potrebno stalno proučevati in računati vse stroške, ki so nastali, ali bodo nastali pri izvrševanju nalog podjetja.

KALKULACIJA je računski postopek, s katerim ugotovimo stroške (lastno ceno) posameznega izdelka ali storitve. Pri ugotavljanju lastne cene je največji problem, kako porazdeliti posredne stroške (stroške uprave, nabave, prodaje, ...) na posamezni izdelek ali storitev.

Stroške evidentiramo zato, da ugotovimo, koliko nas izdelek ali storitev stane in na podlagi tega običajno določimo prodajno ceno.

Naloga kalkulacij je torej:

- ugotavljanje lastne cene,
- določanje prodajne cene,
- kontrola gospodarjenja podjetja.

VRSTE KALKULACIJ GLEDE NA ČAS

- planske (predhodne) kalkulacije,
- tekoče (sprotne) kalkulacije,

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- naknadne (zaključne) kalkulacije.

Planska kalkulacija je sestavni del proizvodno finančnega načrta. Letni proizvodno-finančni načrt je ekonomski predračun poslovanja v količinskih in vrednostnih kazalcih. Planske kalkulacije preprosto predvidevajo stroške planiranega izdelka ali storitve. Na osnovi teh kalkulacij se odločamo, ali bomo izdelek proizvajali ali ne.

Tekoče kalkulacije delamo med samim proizvodnim procesom in pomenijo tekočo (sprotno) kontrolo poslovanja. S tekočimi kalkulacijami kontroliramo stroške med proizvodnim procesom.

Naknadne (zaključne) kalkulacije naredimo, ko poznamo že vse stroške, ki so dejansko nastali za neki izdelek ali storitev. Vse stroške, ki so nastali za nek izdelek ali storitev poznamo po opravljenem zaključnem računu oziroma izkazu uspeha. Z naknadnimi ali zaključnimi kalkulacijami ugotavljamo odstopanje od planskih kalkulacij. Odstopanje naknadnih kalkulacij od planskih povzročata predvsem pomanjkljivo planiranje in pomanjkljivo poslovanje.

Vsaka kalkulacija mora biti:

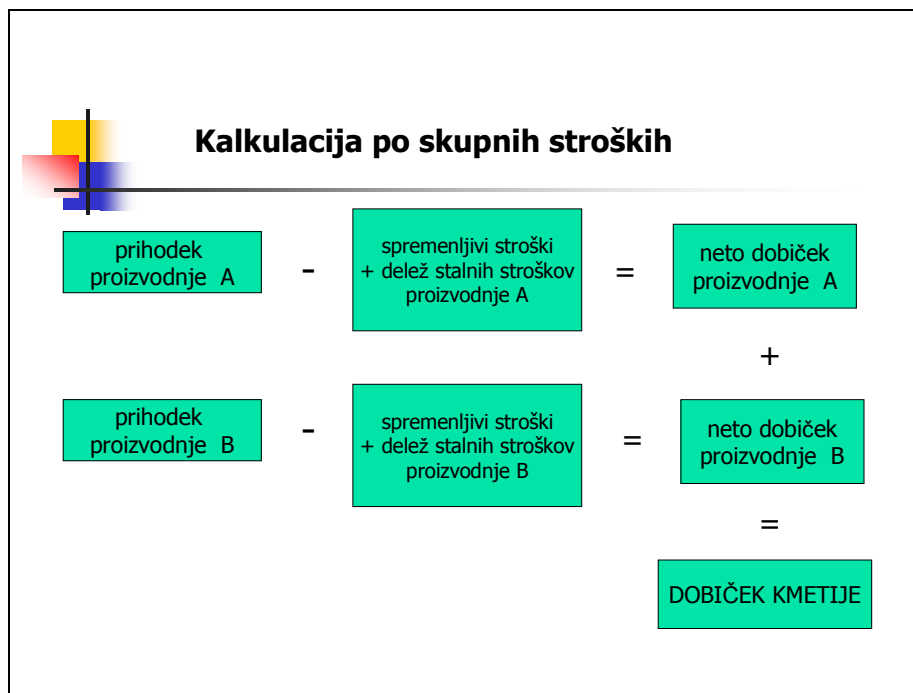
- pregledna,
- jasna in dovolj podrobna,
- zanesljiva in natančna,
- gospodarna,
- primerljiva.

KALKULACIJE V KMETIJSTVU

Dva osnovna pristopa - metodi:

Kalkulacija po skupnih stroških

Upoštevani so vsi stroški gospodarstva s ciljem izračunavanja neto dobička za vsako proizvodno usmeritev, manj razširjen pristop v kmetijstvu razvitih dežel.

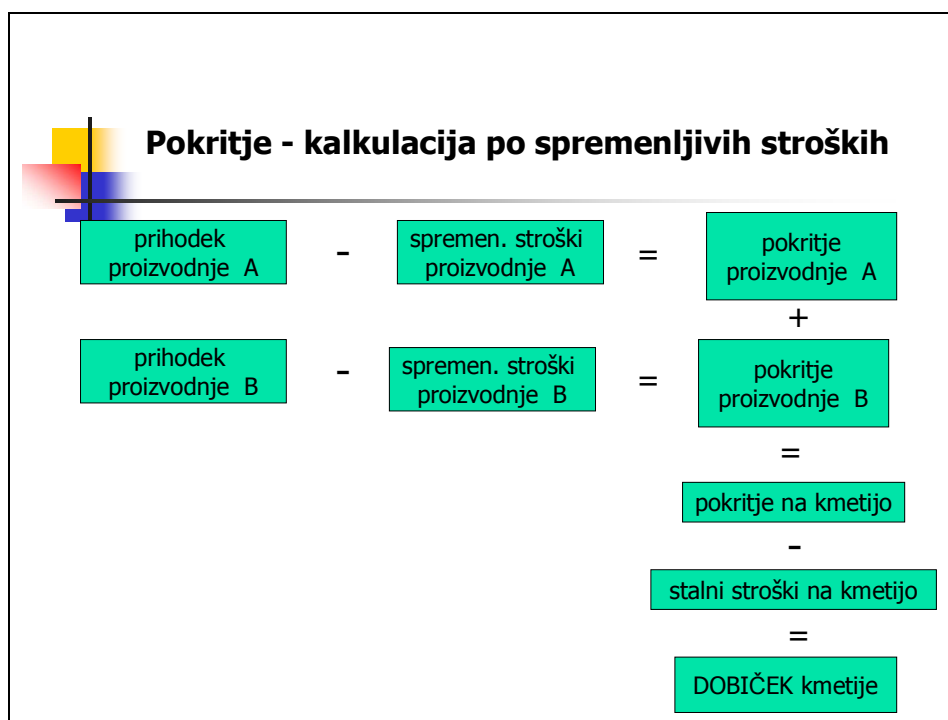

Pokritje - kalkulacija po spremenljivih stroških

Pri analizi posameznih proizvodnih usmeritev se upoštevajo le spremenljivi stroški; **pokritje** = razlika med prihodki in spremenljivimi stroški, je ostanek prihodka namenjen delitvi in kritju stalnih (fiksni stroškov), osnovna kalkulacijska metoda v kmetijstvu.

Pri kalkulacijah po metodi spremenljivih stroškov med stroške vključimo vse (večinoma) neposredne (direktne) spremenljive (variabilne) stroške proizvodnje. Ne vključimo lastnega dela, splošnih stroškov in stalnih (fiksni) stroškov strojev, zgradb in opreme.

POKRITJE = VREDNOST PROIZVODNJE – SPREMENLJIVI STROŠKI

SESTAVA LASTNE IN PRODAJNE CENE

Če so vzroki slabega finančnega uspeha poslovanja podjetja notranjega izvora (v previsokih stroških), lahko vzroke raziščemo in ugotovimo s prikazom sestave ali strukture lastne cene.

Lastna cena je seštevek vseh stroškov, ki nastanejo pri proizvodnji izdelka ali storitve.

Če proizvajamo samo enake izdelke, izračunamo lastno ceno tako, da celotne stroške delimo s proizvedeno količino.

Lastno ceno in na njeni podlagi pretežno določeno prodajno ceno izdelka ali storitve sestavljajo:

- neposredni materialni stroški,
- neposredni osebni dohodki,
- neposredni stroški amortizacije,
- neposredni stroški storitev,
- posredni splošni stroški proizvodnje,
- posredni stroški uprave, nabave, prodaje ...

Lastna cena + dobiček na enoto + DDV = prodajna cena na enoto

Sestavo lastne cene in tudi sestavo prodajne cene lahko izračunamo v absolutnih vrednostih in odstotnih deležih.

NALOGA: IZRAČUN LASTNE CENE IZBRANEGA PRODUKTA

VSEBINA

1. UVOD (na kratko opišemo izbrano gospodarstvo, obseg, delovno silo, zgradbe in opremo, kolobar oz. proizvodnjo, natančno opišemo, katero vrsto proizvodnje bomo kalkulirali, razložimo naš produkt, kako smo zbrali podatke, kako smo jih obdelali ..);
2. TEORETIČNE OSNOVE (opišemo stroške, metode razvrščanja stroškov, kalkulacije, izbran način izračuna ...);
3. PRAKTIČNI IZRAČUN (natančno po postavkah izračunamo stroške);
4. ZAKLJUČEK (analiziramo izračunano lastno ceno in jo primerjamo s prodajno ceno, po možnosti izdelamo tudi projekcije večje ali manjše proizvodnje, izračunamo storilnost, ekonomičnost, rentabilnost, točko preloma oz. prag pokritja ...).

STRUKTURA LASTNE CENE (proizvodnih stroškov)

ZAP.ŠT.	VRSTA STROŠKA	v EUR	%
1.	STROŠKI MATERIALA	2.333	36,2
2.	STROŠKI DELA (LASTNO – TUJE)	2.640	41,01
3.	STROŠKI AMORTIZACIJE	625	9,71
4.	STROŠKI STORITEV	300	4,66
5.	SPLOŠNI STROŠKI	480	7,45
6.	STROŠKI FINANCIRANJA	58,3	0,90
SKUPAJ ZA VSE ENOTE		6.436,3	100
ODŠTEJEMO SUBVENCije		-----	
SKUPAJ ZA VSE ENOTE		6.436,3	100
LASTNA CENA NA ENOTO stroški / količina		0,9194	

STROŠKI MATERIALA:

- stroški osnovnega materiala (moka, kvas, seme, gnojila ...);
- stroški pomožnega materiala (čistila, embalaža, kemična sredstva, delovna oblačila ...);
- stroški energije (elektrika, plin, plinsko olje);

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- stroški vzdrževanja ...;

STROŠKI DELA (LASTNO – TUJE): porabljene delovne ure (obračunamo cca. 3 – 12 EUR/h);

STROŠKI AMORTIZACIJE: izračunamo po časovni ali funkcionalni metodi v deležu za uporabljena osnovna sredstva;

STROŠKI STORITEV: upoštevamo stroške uslug s kmetijsko mehanizacijo, veterinarske storitve, zavarovanje pridelka pred točo, požarna zavarovanja, svetovalne storitve, stroške telefona, pošte, bančne stroške, prevozne stroške ..., obračunamo v celoti ali pa v deležu za izbrani produkt;

SPLOŠNI STROŠKI: izračunamo jih v deležu glede na obseg posamezne vrste proizvodnje, največkrat je to invalidsko pokojninsko zavarovanje gospodarja, upravno prodajni stroški, šolnine, članarine, davki in prispevki ...;

STROŠKI FINANCIRANJA: izračunamo obresti vsaj za sredstva, vložena v materialne stroške.

PRIHODKI

Prihodek = prodana količina krat prodajna cena

Naloga podjetja ni samo proizvodnje, temveč tudi prodaja in realizacija plačila. Realizacija plačila pomeni, da dobimo denar za prodani izdelek ali storitev.

Prihodki so odvisni od prodajnih cen.

Vse prihodke delimo na:

- prihodke iz poslovanja,
- prihodke od financiranja,
- izredne prihodke.

Prihodki iz poslovanja:

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- prihodki od prodaje izdelkov,
- prodaje storitev,
- prodaje materiala,
- prodaje blaga.

Prihodki od financiranja

- prihodki od obresti,
- prihodki od dividend,
- prihodki do udeležbe v dobičku v drugih podjetjih,
- revalorizacijski presežek.

Izredni prihodki se pojavijo kot posledica nekih občasnih dogodkov v podjetju:

- od subvencij, dotacij, regresov, premij, kompenzacij ...

ODHODKI

Odhodki so vsi stroški, ki jih treba odšteti od prihodkov.

Odhodke lahko razdelimo na:

- poslovne odhodke (materialne stroške, stroške amortizacije, ...),
- odhodke financiranja,
- izredne odhodke.

Poslovni odhodki:

- nabavna vrednost blaga,
- stroški materiala,
- stroški dela,
- stroški storitev,
- stroški amortizacije,
- davki in prispevki ki niso odvisni od dobička ...

Odhodki od financiranja so:

- odhodki financiranja iz odnosov s povezanimi podjetji,
- obresti in revalorizacije obveznosti,
- drugi odhodki od financiranja.

Izredni odhodki so:

- primanjkljaj pri inventuri,
- pogodbene kazni,
- neizterljive terjatve,
- drugi izredni odhodki (odhodki od prejšnjih let).

POSLOVNI IZID (dobiček : izguba)

Namen gospodarjenja je doseči čim boljši izid.

Poslovni izid ugotovimo tako, da od vseh prihodkov določenega obdobja odštejemo vse odhodke tega obdobja.

PRIHODKI:

- prihodki iz poslovanja,
- prihodki od financiranja,
- izredni prihodki.

ODHODKI:

- poslovni odhodki,
- odhodki od financiranja,
- izredni odhodki.

V podjetju ločimo tri vrste poslovnega izida:

- **dobiček (davek, rezerve),**
- **čisti dobiček,**
- **izguba.**

Izguba je negativni poslovni izid, zaradi katerega lahko podjetje tudi propade.

Dobiček je pozitiven poslovni izid.

Izgubo v podjetju lahko pokrijemo na naslednje načine:

- iz rezervnih sredstev podjetja,
- iz rezervnega sklada države,
- iz drugih virov.

KAZALNIKI USPEŠNOSTI POSLOVANJA

STORILNOST ALI PRODUKTIVNOST DELA

Storilnost ali produktivnost dela lahko izrazimo količinsko ali pa vrednostno.

Storilnost(produktivnost) = količina proizvodnje:enota dela

Enota dela:

- število zaposlenih,

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- število opravljenih delovnih ur (dni).

Storilnost ali produktivnost dela nam pove:

- koliko izdelkov (pridelkov, storitev ...) ustvarimo v eni uri, dnevu, mesecu, letu...;
- koliko izdelkov ustvari posamezni delavec,
- koliko časa porabimo za en izdelek ipd.

SPLOŠNA ENAČBA : $P = \text{KOLIČINA PROIZVODOV} / \text{KOLIČINA PROIZVODNEGA FAKTORJA}$

Za vsak faktor → proizvodnost (dt/ha, lit/glavo)

Za delo: storilnost dela = količina proizvodov / količina porabljenega dela

Pove, koliko proizvodov pridobimo v enoti dela.

Ali: $P = \text{količina dela} / \text{količina izdelkov}$

Pove, koliko dela je potrebno za enoto proizvoda.

Vloženo delo lahko izražamo: - s količino porabljenih ur dela,

- s številom zaposlenih.

Vloženo delo lahko upoštevamo:

- samo delo neposrednih delavcev = neposredna storilnost, (direktna produktivnost),
- tudi delo režijskih delavcev = skupna storilnost.

Tehnična storilnost (poduktivnost) = storilnost pri posameznih proizvodih

Globalna storilnost (produktivnost) = na ravni: - gospodarske organizacije,

- dežele (države),

- gospodarske panoge.

UPORABLJAMO DRUGAČNE PODATKE:

1. proizvode izražamo v pogojnih enotah;
2. namesto količin proizvodov uporabimo vrednost proizvodov;
3. vrednost proizvodov po stalnih cenah;
4. namesto prodajnih lahko Lc (stalne ali tekoče);
5. v kmetijstvu pogosto število zaposlenih / enota površine ali število ha / delovno moč

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

Prizadevanja pri storilnosti dela gredo v to smer, da bi določeno delo opravilo čim manj ljudi oz. da bi enako število ljudi naredilo čim več.

Storilnost pomeni edini način za povečanje življenjske ravni prebivalstva, saj če se več ustvari, se lahko tudi več porabi.

Poleg storilnosti ali produktivnosti dela lahko govorimo tudi o produktivnosti kapitala, zemlje.

Storilnost dela primerjamo:

- s prejšnjimi leti,
- z drugimi podjetji, obrati, oddelki,
- doseženi uspeh z načrtovanim.

NA VEČANJE STORILNOSTI VPLIVAJO:

- človek (motiviranost in usposobljenost za delo);
- delovne razmere;
- tehnika in tehnologija (tehnična delitev dela, tehnična opremljenost, tehnološki proces);
- organizacijski dejavniki (usklajenost zmogljivosti delovnih sredstev, izraba delovnega časa, izraba in ureditev delovnih prostorov, standardizacija in tipizacija proizvodov, specializacija, kooperacija, velikost podjetja);
- naravne danosti (kvaliteta zemljišč, klima in vreme, biološke lastnosti-genetski potencial kulturnih rastlin in živali).

UČINKOVITOST DELA JE ODVISNA OD:

A) DELAVČEVE USPOSOBLJENOSTI:

- znanje,
- razumske sposobnosti,
- izkušnje,
- spretnost,
- pazljivost,
- samostojnost,
- fizična moč,
- zdravstveno stanje,
- spol in starost.

B) DELAVČEVEGA ODNOSA DO DELA → MOTIVIRANOST!

- zavest o možnosti odločanja;
- urejenost stanovanjskih in družbenih razmer;

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- zadovoljstvo z delom in delovnim okoljem;
- občutek varnosti pri delu;
- občutek primernosti osebnega dohodka.

C: ORGANIZACIJE DELA

= način in potek izvajanja

Ključno načelo: s čim manjšo porabo energije (dela) doseči čim večje delovne učinke.

► Posebna znanstvena disciplina!

Merilo delovne učinkovitosti: produktivnost (koeficient produktivnosti)

D) OPREMLJENOST (KAPITAL)

GOSPODARNOST ali EKONOMIČNOST

Gospodarnost je kazalec, ki izraža razmerje med tem, kar ustvarimo in tem, kar porabimo.

Gospodarnost = vrednost proizvodnje : celotni stroški

$E = \text{PRIHODKI} / \text{ODHODKI} = \text{VREDNOST PROIZVOD.} / \text{STROŠKI} = P_c / L_c$

Vrednost proizvodnje je proizvedena količina x prodajna cena

Ekonomičnost lahko povečamo na tri načine:

- povečamo vrednost proizvodnje pri nespremenjenih stroških;
- zmanjšamo stroške pri nespremenjeni vrednoti proizvodnje;
- povečamo vrednost proizvodnje, pri tem pa se stroški počasneje večajo kot vrednost proizvodnje.

Presojamo gospodarski učinek vseh proizvodnih faktorjev skupaj.

E) UGOTAVLJAMO:

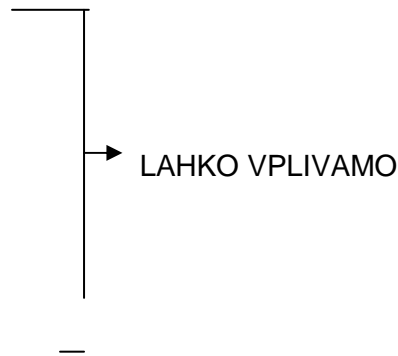
- za podjetje kot celoto, samo vrednostno,
- za vsako vrsto proizvodov,
- za vsako vrsto porabljenih faktorjev,

Tudi količinsko: $E = \text{količina porabljenega materiala} / \text{količina proizvodov}$.

VPLIVI NA EKONOMIČNOST

- tehnologija,
- kakovost materiala,
- organizacija dela,
- delovna storilnost,
- obseg režijskih stroškov,
- kakovost vzdrževanja strojev,
- izkoristek materiala,
- cene – ne moremo neposredno vplivati.

DONOSNOST ali RENTABILNOST

Donosnost je globalni kazalnik uspešnosti in učinkovitosti podjetja. Je kazalnik finančne uspešnosti. V poslovnem procesu želimo realizirati načelo, da z neko vrednostjo kapitala dosežemo najvišji možni dobiček ali z najmanjšim kapitalom čim večji dobiček.

Donosnost je odvisna od dobička kot razlike med prihodki in dohodki ter povprečnega kapitala, ki je angažiran v reprodukcijskem procesu.

Stopnja donosnosti kapitala pove lastnikom kapitala, kako se oplaja njihov kapital oziroma kolikšen je njegov čisti donos.

$R = \frac{\text{ČISTI REZULTAT}}{\text{VLOŽENA POSLOVNA SRED. (GRE ZA ANGAŽIRANA POSLOVNA SREDSTVA)}}$

Pove, koliko čistega finančnega rezultata je dala enota vloženih sredstev.

R=važno ekonomsko merilo

=kriterij razmestitve proizvodnih faktorjev (vlagati tja kjer se vloženi kapital najbolj obrestuje)

UGOTAVLJANJE R:

- z vidika družbe: $R = \text{dohodek} / \text{vložena sredstva}$,
- z vidika podjetja: $R = \text{akumulacija} / \text{vložena sredstva}$.

Večjo rentabilnost dosežemo:

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

- čim bolj izkoristiti zmogljivost obstoječih osnovnih sredstev;
- čim hitreje obračati obratna sredstva.

Donosnost = dobiček : kapital(vložena sredstva) * 100

$$\text{donosnost} = \frac{\text{temeljni poslovni izid}}{\text{kapital}} \times 100$$

PRAG POKRITJA – točka preloma – prag dobička

Izračun praga dobička

Za podjetje so pomembne poslovne informacije o količini in vrednosti prodaje, pri kateri se bodo pokrili stroški poslovanja. To je pomembna informacija za upravljanje podjetja, ker daje osnovo za oceno stanja in za nadaljnje poslovne ukrepe.

Prag dobička ali pokritje stroškov je kritična točka med izgubo in dobičkom. Izračunamo ga lahko za posamezen proizvod, skupino proizvodov, organizacijsko enoto ali za podjetje kot celoto. Je obseg proizvodnje (prodaje), pri kateri bo pokritje pokrilo v celoti stalne stroške.
→CP=CS

POKRITJE – je prispevek za kritje stalnih stroškov.

Pokritje = CP – CS.

1. a) Pri kakšnem obsegu proizvodnje: - bodo pokriti stalni stroški?

$$Q = \text{CFS} / (\text{C}-\text{PVS}). \quad \text{- bo dosežen prag pokritja?}$$

b) Pri kakšnem obsegu prihodka bo dosežen prag pokritja?

$$P = \text{CFS} / (1-\text{PVS}/\text{C}).$$

c) Pri kakšni izrabi kapacitet bo dosežen prag pokritja?

$$\% B = \text{CFS} / ((\text{C}-\text{PVS}) * Q) * 100.$$

2. a) Pri kakšnem obsegu proizvodnje bomo dosegli ciljni dobiček?

$$Q = CFS + D / (C - PVS).$$

b) Pri kakšnem prihodku bomo dosegli ciljni dobiček?

$$P = (CFS + D) / (1 - PVS/C).$$

c) Pri kakšni stopnji izrabe kapacitet bomo dosegli ciljni dobiček?

$$\% B = (CFS - D) / ((C - PVS) * Q) * 100.$$

LETNI NAČRT PROIZVODNJE NA GOSPODARSTVU

Uspešnost kmetijske proizvodnje je odvisna od mnogih dejavnikov. Vreme in cena kmetijskih pridelkov sta vsekakor dva izmed pomembnih zunanjih dejavnikov, ki vplivata na ekonomsko uspešnost proizvodnje na določeni kmetiji. Dober ekonomski rezultat kmetijske proizvodnje je v prvi vrsti rezultat dobrega načrtovanja, planiranja. Načrtovanje proizvodnje oziroma planiranje v bistvu zajema vrednotenje in zbiranje alternativ glede na zastavljene poslovne cilje kmetije. Z načrtom poskušamo čim bolj natančno opredeliti vrednosti posameznih parametrov gospodarstva. Rezultat načrtovanja je model, s katerim bo kmetijsko gospodarstvo ustvarilo svoje cilje (Rozman in sod., 2009, str. 25). Pri planiranju ločimo dolgoročne in kratkoročne načrte. Letni načrt je kot pripomoček lastniku kmetije, kjer zbere lastnik kmetije podatke o kmetijskem gospodarstvu, ki jih lahko po potrebi razširi in dopolni. Strokovnim delavcem je načrt tudi podlaga za odločitev, ali je vlagatelj upravičen do sredstev, za katere kandidira. Načrt kmetije mora vsebovati vse podatke in informacije, ki so potrebni za celovito presojo sedanjih in bodočih poslovnih dogajanj na kmetijskem gospodarstvu.

IZDELAVA LETNEGA NAČRTA PROIZVODNJE S POMOČJO KATALOGA

Pri načrtovanju gospodarjenja na kmetijskem obratu si pomagamo s Katalogom kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji.

Tako s pomočjo kataloga primerjamo ekonomsko uspešnost različnih možnosti rabe kmetijskih zemljišč in drugih zmogljivosti kmetije. Za preverjanje uspešnosti gospodarjenja na kmetijskem obratu nam zadošča, da primerjamo prihodke in spremenljive stroške.

Prav tako nam katalog omogoča tudi dolgoročno načrtovanje, ker vsebuje podatke in navodila za upoštevanje stalnih stroškov, ki nastanejo za izračun dohodka na kmetiji in ugotavljanje uspešnosti novih naložb na kmetijskem gospodarstvu. V primeru posamezne kalkulacije niso vključeni vsi stroški, ampak samo spremenljivi, ki nastaneta neposredno s pridelavo ali prirejo, na katero se posamezna kalkulacija nanaša. Ko združimo vse kalkulacije, ki se nanašajo na kmetijo, dobimo pokritje.

Izračun skupnega doseženega dohodka na kmetiji v koledarskem letu je mogoč, kadar vključimo vse stroške, ki so nastali na ravni kmetije in se ne delijo za posamezne pridelke posebej.

Kalkulacije so izdelane po metodi spremenljivih stroškov. To so stroški, ki nastanejo samo v primeru, če se odločimo za določeno pridelavo, ki je vezana na določeno časovno obdobje. Kalkulacijo lahko določimo za vsak pridelek posebej.

Spremenljivi stroški se spreminjajo glede na materiale, ki smo jih v določeni pridelavi uporabili, in glede na cene, ki so na trgu. V spremenljive stroške so prišteti tudi stroški raznih zavarovanj, najete strojne in druge storitve. Strošek financiranja predstavljajo obresti na obratna sredstva. Obračunana je 5 % obrestna mera za dobo vezanih sredstev.

Za obratna sredstva, ki so vezana manj kot mesec dni, se stroški financiranja ne obračunavajo. Ko od prihodka, ki pomeni tržno vrednost celotnega pridelka, odštejemo spremenljive stroške, dobimo pokritje. Povzeto po računovodskih standardih je to prispevek za kritje stalnih stroškov. Kritje ali pomen besede pokritje je v praksi povsem uveljavljena metoda.

Metoda vrednotenja po spremenljivih stroških ali metoda pokritja za posamezni pridelek ni celovita metoda, je pa med različnimi metodami kalkulacij najbolj stvarna, saj nam omogoča celovitost obravnavanja gospodarjenja na kmetiji in njena velika prednost je tudi v enostavnosti.

Izračun dohodka

V kalkulacijah so zajeti le spremenljivi stroški določene pridelave. Kmetijo kot celoto poleg teh bremenijo še stalni in splošni stroški ter dajatve. V nasprotju s spremenljivimi stroški stalni stroški obstajajo ne glede na dejanski obseg pridelave, saj na primer osnovna sredstva izgubljajo vrednost; tudi če ostajajo neizkoriščena. V tem primeru je izguba vrednosti morda le nekoliko počasnejša. Gospodarska poslopja in predvsem mehanizacija lahko služijo pridelavi več različnih pridelkov. Iz tega razloga stroške amortizacije težko vselej nepristransko porazdelimo med različne pridelke, kar bi morali storiti, če bi jih želeli vključiti v posamezne kalkulacije. Na podobno težavo naletimo pri porazdeljevanju splošnih stroškov in

dajatev. Iz teh razlogov so vsi ti stroški obravnavani le na nivoju celotne kmetije. Prav tako tudi stroškov domačega dela v kalkulacijah ne upoštevamo vrednostno, pač pa lahko razberemo porabo delovnega časa. Upoštevani so le stroški plačane delovne sile, ki na kmetiji predstavlja izdatek. Na ravni kmetije nas zanima celoten dohodek, ki ga kmečka družina z delom ustvari.

Postopek ugotavljanja dohodka je podrobno opisan v primerih načrtovanja gospodarjenja na kmetijah v katalogu. Poteka s pomočjo obrazcev, ki so sestavni del kataloga. V osnovni obrazec vnesemo pokritja posameznih pridelkov na kmetiji. Upoštevamo še pokritje oz. spremenljive stroške, ki jih izračunamo s pomočjo pomožnih obrazcev v primeru organskih gnojil in slame. Pokritja seštejemo in dobimo skupno doseženo pokritje na kmetiji. Po odbitju stalnih in splošnih stroškov ter dajatev dobimo dejansko doseženi dohodek na kmetiji v koledarskem letu. V okviru obstoječih stroškov zmogljivosti kmetije zadošča, da različne proizvodne načrte primerjamo med seboj na podlagi doseženega pokritja. V primeru novih naložb, ki vplivajo na višino stalnih stroškov, je med seboj potrebno primerjati dosežen dohodek. (Povzeto po Pajtnar N.; Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji, 2009).

LITERATURA IN VIRI

- Rozman, Č., (2009). Menedžment v kmetijstvu, Slovenj Gradec.
- Erjavec, E., (1999): Uvod v agrarno ekonomiko in politiko, Domžale.
- Florjančič, F. in Jesenko, J.; (1997). Management v kmetijstvu, Kranj.
- Damijan N., (2009). Management poslovnih procesov: Modeliranje stimulacija inovacije in izboljšanje, Ljubljana, Vega.
- Glas M., (2005). Podjetništvo: pripravljam poslovni načrt, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Glas, M., (1999). Moj poslovni načrt: kako naj pripravim poslovni načrt za uspešen posel? Pospeševalni center za malo gospodarstvo: Zavod RS za zaposlovanje, Ljubljana.
- Stutely R., (2003). Uspešen poslovni načrt: hitra pot do veččega poslovnega načrtovanja za poslovodje in podjetnike, Založniška hiša Primath.
- Krašovec, M., (1997). Uspešna turistična kmetija, Ljubljana.
- Kulovec, M., (2002). Dopolnilne dejavnosti na kmetiji, Ljubljana, Kmečki glas.
- Pajtnar, N., Jerič, D. (ur), (2001). Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji, Kmetijska založba Slovenj Gradec.
- Samuelson P. A., Nordhaus W. D., (2002). Ekonomija, Naklada Mate, GV Založba.

Kalkulacije in spremljanje finančnega poslovanja

Vadnal, K., Študijski vodnik po trženju s kmetijskimi pridelki, Ljubljana, Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete v Ljubljani.

Vrečko, M., Kako uspešno tržiti na kmetiji, Ljubljana, ČZD Kmečki glas.

Katalog znanja: Modul podjetništvo in trženje. Dostopno na naslovu:

<http://www.cpi.si/poklicno-tehnisko-izobrazevanje.aspx>.

Izobraževalni program: Kmetijsko podjetniški tehnik, poklicno tehniško izobraževanje.

Dostopno na naslovu:

http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/Pti/kmetijsko_podjetniski/kazalo.htm.

Katalog kalkulacij. Dostopno na naslovu:

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/JAVNI_Razpisi/JR_311_jun10/1_Katalog_kalkulacij.pdf

Modelne kalkulacije KIS. Dostopno na naslovu:

<http://www.kis.si/pls/kis/kis.web?m=177&j=SI>